חָנֵי מִילֵּי – דין זה, שאינו יכול לפדות עונשו בממון, הוא רק חִיָּבָא דַּהֲרָגוּ חֵרֶף עֲלָיָיה – אם הרגו באופן שהניף את ידו מלמטה לכיוון מעלה, שהוא חמור, שֶׁכֵּן לֹא נִיתְּנָה שְׁגָגָתוֹ לְכַפָּרָה, שהרי אינו מתכפר בגלות, ולכך גם בהרג במזיד אינו יכול לפדות את חיוב מיתתו בממון, אֲבָל אם הֲרָגוּ חֶרֶף יְרִידָה – כשהוריד את ידו מלמעלה למטה, שהוא קל יותר, דְּנִיתְּנָה שְׁגָגָתוֹ לְכַפָּרָה על ידי גלות, אִימָּא – שמא נאמר, שאף במזיד, נִישְׁקוֹל מָמוֹנָא מִינֵּיהּ וְנִיפְּטְרֵיהּ – ניטול ממנו ממון ונפטרנו ממיתה, קָא מַשְׁמַע לָן הפסוק 'כל חרם', שאף ההורג דרך ירידה אינו נפטר בממון.

נמצא אם כן שישנם שלשה פסוקים ללמד שאין פודים מיתת בית דין בממון: א. 'ולא תקחו כפר לנפש רצח' (במדבר לב לא). ב. 'כל חרם אשר יחרם מן האדם לא יפדה' (ויקרא כז כט). ג. ריבוי נוסף מהלשון 'כל' שבפסוק זה. ואחד מהם מלמד לחייבי מיתות חמורות שלא ניתנה שגגתן לכפרה, ושנים אחרים לחייבי מיתות קלות, אחד לרוצח בדרך עליה והשני לרוצח בדרך ירידה. ויש פסוק רביעי לענין רוצח בשוגג, שאין נוטלים ממנו ממון לפוטרו מגלות, שנאמר 'לא תקחו כפר לנוס אל עיר מקלטו', ופסוק זה עוסק בדרך ירידה, שהיא קלה, וכל שכן לשוגגין של דברים חמורים ממנו.

הגמרא מקשה מדוע יש צורך בשני פסוקים לענין רוצח במזיד: אָמַר לֵיהּ רָבָא לרמי בר חמא, מדוע יש צורך בפסוק מיוחד שאף ההורג דרך ירידה אינו יכול לפדות את עצמו בממון, ולא ניתן ללומדו מדרך עליה, הָא מִדְּתַנָּא דְּבֵי חִזְקִיָּה נִפְקָא – הרי הדין שדרך ירידה שוה לדרך עליה נלמד ממקום אחר, כפי ששנו בבית מדרשו של חזקיה, דְּתָנָא דְּבֵי חִזְקִיָּה, נאמר בתורה (ויקרא כד כא) 'וּמַכֵּה בְהֵמָה יְשַׁלְּמֶנָּה וּמַכֵּה אָדָם יוּמָת', סמכה התורה 'מַכֵּה בְהֵמָה' החייב מיתה ו'מַכֵּה בְהֵמָה' החייב ממון זה לזה, ללמד שבאותו אופן שמכה בהמה חייב ממון, מכה אדם פטור מממון וחייב מיתה, וכך יש לדרוש, מַה מַּכֵּה בְהֵמָה לֹא חָלְקָה בּוֹ לענין חיוב תשלומין בֵּין שׁוֹגֵג לְמֵזִיד, ולא בֵּין מִתְכַּוֵּין לְשֵׁאֵין מִתְכַּוֵּין – בין התכוון להכות בהמה זו לבין התכוון להכות בהמה אחרת וטעה והכה את זו, ולא בֵּין הכה חֶרֶף יְרִידָה לְבין הכה חֶרֶף עֲלִיָּיה, לְפוֹטְרוֹ מָמוֹן – לומר שבאחד האופנים הללו פטור מממון, אֶלָּא לְחַיְּבוֹ מָמוֹן בכל אופן שיהיה, אַף מַכֵּה אָדָם במזיד והרגו, שחייב מיתה ופטור מממון, לֹא תֶּחֱלוֹק בּוֹ בֵּין שׁוֹגֵג לְמֵזִיד, וּבֵין מִתְכַּוֵּין לְשֵׁאֵין מִתְכַּוֵּין, בֵּין חֶרֶף יְרִידָה לְחֶרֶף עֲלִיָּיה, לְחַיְּבוֹ מָמוֹן באחד מאופנים אלו, אֶלָּא לְפוֹטְרוֹ מָמוֹן בכל אופן שיהיה. ואם כן קשה, שבברייתא זו מבואר שאין לחלק בין דרך ירידה לדרך עליה, וכשם שהושוו לענין זה שלעולם יש חיוב מיתה ופטור מתשלומין, הוא הדין שהושוו לענין זה שלעולם אין אפשרות לפדות את העונש בתשלומין, ולשם מה אנו זקוקים ללמוד זאת מ'כל חרם'.

כיון שדחתה הגמרא את האפשרות ש'כל חרם' בא לחדש שאין לפדות חיוב מיתה בממון גם בדרך ירידה, חוזרת הקושיא הקודמת מדוע נצרך פסוק זה, הלא כבר נאמר 'ולא תקחו כפר לנפש רצח'.

ולכן חוזרת בה הגמרא ממה שאמרה לעיל (לז:), ש'ולא תקחו כפר לנפש רצח' היינו שלא נפדה את הרוצח מחיוב מיתתו על ידי ממון, ומפרשת שהפסוק בא לומר שלא נענישו בממון בנוסף על מיתתו, ורק הפסוק של 'כל חרם' בא לומר שלא ניתן לפדות חיוב מיתה בממון: אֶלָּא אָמַר רָמֵי בַּר חָמָא, אִיצְטְרִיךְ לכתוב את הפסוק של 'ולא תקחו כפר לנפש רצח', ללמד שהחייב מיתה וממון נהרג ואינו משלם, ואף שכבר נאמר (שמות כא כב) 'ולא יִהְיֶה אָסוֹן עָנוֹשׁ יֵעָנֵשׁ', ודרשו ממנו במשנתינו שאם היה אסון אינו מת ומשלם, מכל מקום סַלְקָא דַּעְתָּךְ אֲמִינָא, דְּהָנֵי מִילֵּי – דין זה שפטור מממון, הַיְינוּ הֵיכָא דְּכִימֵּא אֶת עֵינוֹ וַהֲרָגוּ בָּהּ – שבאותה מכה שסימא בה את עין חבירו, גם הרגו, דכיון שחיוב מיתה וחיוב ממון באים מכח אותה מכה, נהרג ואינו משלם, אֲבָל הֵיכָא דְּכִימֵּא אֶת עֵינוֹ במכה אחת והתחייב ממון, וּבאותה שעה הֲרָגוּ בְּדָבָר אַחֵר – במכה אחרת, ונמצא שחיוב המיתה והממון אינם מחמת אותה הכאה, אֵימָּא נִישְׁקוֹל מָמוֹנָא מִינֵּיהּ – שמא באופן כזה ניטול ממנו גם ממון, נוסף על מה שנהרגנו על רציחתו, כיון שיש לפנינו שני חיובים שונים ונפרדים, השמיענו הפסוק 'ולא תקחו כפר לנפש רצח', שאף במקרה כזה 'מות יומת' ואינו משלם ממון.

מקשה הגמרא: אָמַר לֵיהּ רָבָא לרמי בר חמא, הָא נַמֵּי – הרי גם דין זה שדרשת מהפסוק 'ולא יהיה אסון', שאם סימא את עינו והרגו בה פטור מממון, מַאֵידָךְ תַּנָּא דְּבֵי חִזְקִיָּה נַפְקָא – נלמד מברייתא אחרת שנשנתה בבית מדרשו של חזקיה, דְּתָנָא דְּבֵי חִזְקִיָּה, נאמר (שמות כא כד) בפרשת אדם החובל בחבירו 'עַיִן תַּחַת עַיִן', ודורשים 'וְלֹא עַיִן וְנֶפֶשׁ תַּחַת עַיִן, וכמו שאם רק חבל בו יש עליו רק עונש מיתה, כך אם סימאו והרגו בהכאה אחת, אין עליו אלא עונש אחד, והיינו עונש מיתה, וממילא אין צורך בפסוק 'ולא יהיה אסון ענוש יענש' לסימא את עינו והרגו בה, אלא הוא מיותר כדי ללמד שאף אם סימא את עינו בדבר אחד והרגו בדבר אחר, שפטור מממון, אף שהן שתי הכאות נפרדות, ואם כן קשה, מה לומדים מהפסוק 'ולא תקחו כפר לנפש רצח'.

עתה חוזרת הגמרא ומבארת באופן אחר את הפסוק 'ולא תקחו כפר לנפש רצח', שבא ללמד שמיתה פוטרת גם מחיוב קנס, ולא רק מחיוב ממון: אֶלָּא אָמַר רַב אַשֵׁי, אִיצְטְרִיךְ הפסוק 'ולא תקחו כפר לנפש רצח' ללמד שאין אדם מת ומשלם, שאילו נאמר רק 'ולא יהיה אסון ענוש יענש', סַלְקָא דַּעְתָּךְ אֲמִינָא שדין זה הוא רק בחיוב ממון, אבל בקנס, הוֹאִיל וְחִידּוּשׁ הוּא שֶׁחִידְּשָׁה תּוֹרָה בְּקָנָס – עצם החיוב לשלם קנס הוא חידוש של התורה, ולכן יש להחמיר בו שאַף עַל גַּב דְּמִיקְּטַיל מְשַׁלֵּם – שאף שהוא מחויב מיתה, ישלם את הקנס, קָא מַשְׁמַע לָן הפסוק 'ולא תקחו כפר לנפש רצח' שפטרה התורה את המחויב מיתה אף מתשלום קנס.

מקשה הגמרא: וּלְרַבָּה, דְּאָמַר לענין חיוב קנס עם מיתה, שכיון שחִידּוּשׁ הוּא שֶׁחִידְּשָׁה תּוֹרָה בְּקָנָס, הרי הוא חמור אף לענין זה דַּאַף עַל גַּב דְּמִיקְּטַיל מְשַׁלֵּם, אם כן הפסוק 'ולא תקחו כפר לנפש רצח' אינו עוסק בקנס אלא בממון, שאין אדם מת ומשלם, וקשה, הַאי – פסוק זה של 'כָּל חֵרֶם', מַאי עָבֵיד לֵיהּ – מה הוא דורש ממנו.

מתרצת הגמרא: בודאי צריך לומר שרבה סָבַר לָהּ כְּתַנָּא קַמָּא דְּרַבִּי חֲנַנְיָא בֶּן עֲקַבְיָא, הסובר (לעיל לז:) שהפסוק 'כָּל חֵרֶם אֲשֶׁר יָחֳרַם מִן הָאָדָם לֹא יִפָּדֶה מוֹת יוּמָת' בא ללמד על מי שיוצא ליהרג ואמר עליו אדם 'ערכו עלי' שלא אמר כלום.

משנה

משנתינו מבארת את דין נערה שהיתה מאורסת והתגרשה, ועדיין היא בתולה, האם יש לה קנס: נַעֲרָה שֶׁנִּתְאָרְסָה וְנִתְגָּרְשָׁה, ועדיין היא בתולה, שאנס אותה אדם או פיתה אותה, רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר, אֵין לָהּ קְנָס. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, יֵשׁ לָהּ קְנָס, ומוסיף רבי עקיבא ואומר, וּדמי קְנָסָהּ לְעַצְמָהּ, ולא לאביה, ואינה ככל נערה שקנסה לאביה.

* * *

גמרא

מבארת הגמרא את המחלוקת: מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי, שנערה שהתארסה והתגרשה אין לה קנס, אָמַר קְרָא בפרשה אונס 'אֲשֶׁר לֹא אֹרָשָׂה' (דברים כב כח), ויש לדייק, הָא – אבל אם אוֹרָסָה, אף אם התגרשה, אֵין לָהּ קְנָס. וְאילו רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, יֵשׁ לָהּ קְנָס, שאמנם באה התורה למעט נערה שהתארסה והתגרשה, אך אינה ממועטת לגמרי, אלא כך יש לדרוש, רק האונס נערה 'אֲשֶׁר לֹא אֹרָשָׂה' משלם קנס לְאָבִיהָ, הָא אוֹרָסָה, משלם קנס לְעַצְמָהּ.

מקשה הגמרא על שיטת רבי עקיבא: אֶלָּא מֵעַתָּה, שהפסוק אינו ממעט את עיקר הקנס, אלא שאינו לאביה אלא לעצמה, אם כן מה שדרשו חכמים מלשון הפסוק 'נַעֲרָה', וְלֹא בּוֹגֶרֶת, הָכִי נַמֵּי דִּלְעַצְמָהּ – האם גם בזה נאמר שהמיעוט הוא רק לענין זה שבבוגרת אין הקנס לאביה אלא לעצמה. ועוד, מה שנאמר בפסוק

המשך בעמוד קסה

'בְּתוּלָה', ומיעטו חכמים וְלֹא בְּעוּלָה, הָכִי נַמִּי דִּלְעָצְמָהּ יש קנס, והמיעוט הוא רק שאינו לאביה, והרי אין שום ברייתא הסוברת שלבוגרת או בעולה יש קנס, שנוכל לומר שכך סובר רבי עקיבא. אֶלָּא ודאי המיעוט של בוגרת ובעולה הוא לְגַמְרֵי, ואם כן הָכָא נַמִּי – גם המיעוט של ארוסה הוא לְגַמְרֵי, ומדוע סובר כאן רבי עקיבא שיש לה קנס, והוא לעצמה.

מתרצת הגמרא: אָמַר לָךְ רַבִּי עֲקִיבָא, הַאי 'אֲשֶׁר לֹא אוֹרָשָׂה' אינו מיותר ללמד שאין לה קנס, אלא מִיבָּעֵי לֵיהּ – הוא נצרך לְכִדְתַנְיָא בברייתא בדעת רבי עקיבא, נאמר בפסוק 'אֲשֶׁר לֹא אֹרָשָׂה', פְּרָט לְנַעֲרָה שֶׁנִּתְאָרְסָה וְנִתְגָּרְשָׁה, שֶׁאֵין לָהּ קְנָס, דִּבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, יֵשׁ לָהּ קְנָס וּקְנָסָהּ לְאָבִיהָ. מוסיף רבי עקיבא ואומר, וְהַדִּין נוֹתֵן לומר שהקנס לאביה, הוֹאִיל וְאָבִיהָ זַכַּאי בְּכֶסֶף קִידּוּשֶׁיהָ – שאם נתקדשה בכסף, הוא של האב, וְכֵן אָבִיהָ זַכַּאי בְּכֶסֶף קְנָסָהּ, יש לדמותם זה לזה, מַה כֶּסֶף קִידּוּשֶׁיהָ, אַף עַל פִּי שֶׁנִּתְאָרְסָה וְנִתְגָּרְשָׁה, אם נתקדשה שנית בעודה נערה, הרי הוא לְאָבִיהָ, אַף כֶּסֶף קְנָסָהּ אַף עַל פִּי שֶׁנִּתְאָרְסָה וְנִתְגָּרְשָׁה, הוא לְאָבִיהָ.

ממשיך רבי עקיבא ומבאר את שיטתו: אִם כֵּן שאף בארוסה ונתגרשה הקנס לאביה, מַה תַּלְמוּד לוֹמַר 'אֲשֶׁר לֹא אוֹרָשָׂה', אלא, הפסוק מוּפְנֶה [–פנוי ומיותר] לְהַקִּישׁ לוֹ וְלָדוּן הֵימֶנּוּ גְּזֵירָה שָׁוָה, נֶאֱמַר כָּאן – לגבי אונס, 'אֲשֶׁר לֹא אוֹרָשָׂה', וְכֵן נֶאֱמַר לְהַלָּן – לגבי מפתה, 'אֲשֶׁר לֹא אוֹרָשָׂה', מַה כָּאן – באונס, אמרה תורה שסכום הקנס הוא חֲמִשִּׁים כֶּסֶף', אַף לְהַלָּן – במפתה, שלא פירשה התורה את סכום הקנס, צריך לשלם חֲמִשִּׁים כסף. וּמַה לְּהַלָּן – במפתה, המטבע שחייב לשלם הוא שְׁקָלִים, שנאמר (שמות כב טז) 'כֶּסֶף יִשְׁקֹל', לשון שקלים, אַף כָּאן – באונס, שנאמר רק 'חמישים כסף' ולא התפרש איזו מטבע, הכוונה לִשְׁקָלִים, ולא מעות או דינרים או מטבע אחר, ונמצא שגם אונס וגם מפתה משלמים חמישים שקלים. והפסוק 'אשר לא ארשה' אינו מיותר למעט נערה שנתארסה ונתגרשה מקנס.

הגמרא מבררת את סברת רבי עקיבא שבברייתא. שואלת הגמרא: וּלדברי רַבִּי עֲקִיבָא, מַאי חָזִית – מה ראית לומר דַּ'אֲשֶׁר לֹא אוֹרָשָׂה' נאמר לִגְזֵירָה שָׁוָה, וְאילו 'בְּתוּלָה' בא לְמַעוטֵי בְּעוּלָה מדין קנס,

אֵימָא – שמא נאמר להיפך, ש'בְּתוּלָה' נאמרה לְגֵירָה שָׁוֶה להקיש אונס ומפתה זה לזה, שבשניהם נאמרה לשון 'בתולה', ושניהם משלמים חמישים שקלים, ולא בא הפסוק למעט בעולה, אלא אף לה יש קנס, וְאילו 'אֲשֶׁר לֹא אוֹרָסָה' הוא כפשוטו, ללמד שהקנס הוא רק בנערה שלא התארסה מעולם, פָּרֵט לְנַעֲרָה שֶׁנִּתְאָרְסָה וְנִתְגָּרְשָׁה, שאין לה קנס, כדברי רבי יוסי הגלילי.

מתרצת הגמרא: מְסְתַּבְרָא לדרוש 'אֲשֶׁר לֹא אוֹרָסָה' לְגֵירָה שָׁוֶה, ולא למעט נערה שנתארסה ונתגרשה, שֶׁהֲרֵי אֲנִי קוֹרֵא בָּהּ – בבעולה דרך זנות שֶׁהֲרֵי אֲנִי קוֹרֵא בָּהּ – בבעולה דרך זנות 'אֲשֶׁר לֹא אוֹרָסָה', שהרי לא התקדשה. מה שאין כן אם נלמד את הגזירה שוה מ'אשר לא ארשה', וכפי שדורש רבי עקיבא, ולא נמעט מקנס נערה שנתארסה ונתגרשה, אם כן זהו נגד משמעות הפסוק שמדובר דווקא בנערה 'אשר לא ארשה'. וכיון שאנו חייבים לפרש פסוק זה בדוחק, או לומר ש'בתולה' לאו דווקא ואף בעולה בכלל, או לומר ש'אשר לא ארשה' לאו דווקא ואף נערה שנתארסה ונתגרשה בכלל, מדוע ריבה רבי עקיבא נערה שנתארסה ונתגרשה ומיעט נערה בעולה בזנות, ולא להיפך.

מתרצת הגמרא: מְסְתַּבְרָא למעט בעולה ולרבות נתארסה ונתגרשה, שכן הָא – בעולה, אִישָׁתַנִי גּוּפָהּ – השתנה גופה על ידי הבעילה, וכיון שמעתה אין פגמה רב כל כך על ידי ביאתו של האונס או המפתה מסתבר שאין לה קנס, וְאילו הָא – זו שנתארסה ונתגרשה, לֹא אִישְׁתַּנִי גּוּפָהּ על ידי הקידושין, ופגמה גדול מחמת האונס כפגמה של כל בתולה, ומסתבר שיש לה קנס.

התבאר לעיל (ע"א) שרבי עקיבא דורש מהפסוק 'אשר לא ארשה' גזירה שוה, שהוקשו אונס ומפתה זה לזה, ללמד שבשניהם הקנס הוא חמישים שקלים. שואלת הגמרא: וְרַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי, שממעט מהפסוק 'אשר לא ארשה' נערה שהתארסה והתגרשה, הַאי סָבְרָא מָנָא לֵיהּ – מנין לו ששניהם משלמים חמישים שקלים. משיבה הגמרא: נַפְקָא לֵיהּ – הוא לומד זאת מִדרשה זו, דִּתְנֵיָא, נאמר לגבי מפתה (שמות כב טז) 'כֶּסֶף יִשְׁקֹל כְּמוֹהַר הַבְּתוּלֹת', ודורשים שֶׁיְּהֵא תשלום זֶה של המפתה כְּמוֹהַר הַבְּתוּלוֹת – כסכום הקצוב לבתולה במקום אחר, והיינו 'חמישים כסף' האמורים בפרשת אונס, וְכן דורשים שיהא אותו כסף של מוֹהַר הַבְּתוּלוֹת האמור בפרשת אונס כָּזֶה – כאמור במפתה, והיינו 'שקלים'.

* * *

הגמרא שבה לדון בשיטתו של רבי עקיבא ומקשה סתירה בדבריו. מקשה הגמרא: כַּקָּשְׁיָא דְּרַבִּי עֲקִיבָא אַדְּרַבִּי עֲקִיבָא – יש סתירה בדברי רבי עקיבא עצמו, שבמשנה אמר שנערה שנתארסה ונתגרשה הקנס לעצמה, ואילו בברייתא אמר שהקנס לאביה. מתרצת הגמרא: תְּרֵי תַּנָּאֵי וְאִלֵּיבָא דְּרַבִּי עֲקִיבָא – המשנה והברייתא הם דעות של שני תנאים שנחלקו בשיטת רבי עקיבא.

שואלת הגמרא: הרי משמעות הפסוק 'אשר לא ארשה' היא שמדובר דווקא בנערה שלא התארסה מעולם, וּבְשִׁלְמָא לְרַבִּי עֲקִיבָא דְּמַתְנֵיתִין, אמנם עיקר דין קנס נאמר גם בנערה שהתארסה והתגרשה, אך לֹא אָתְיָא גְּזֵירָה שָׁוֶה וּמַפְקָא לֵיהּ לְקָרָא מִפְּשָׁטֵיהּ לְגַמְרֵי – אין הגזירה שוה עוקרת לגמרי את פשטות הפסוק שמדובר בנערה שלא התארסה, כיון שלענין הדין שקנסה לאביה מדובר רק בנערה שלא התארסה, ואילו נערה שהתארסה והתגרשה, קנסה לעצמה. אֶלָּא לְרַבִּי עֲקִיבָא דְּבָרַיְיתָא, אָתְיָא גְּזֵירָה שָׁוֶה וּמַפְקָא מִפְּשָׁטֵיהּ לְגַמְרֵי – הגזירה שוה עוקרת את הפסוק מפשוטו לגמרי, שהרי משמעות הפסוק שהפרשה עוסקת בנערה שלא התארסה, ואילו לדבריו הפרשה עוסקת אף בנערה שהתארסה והתגרשה, ואין שום חילוק בינה לבין נערה שלא התארסה.

מתרצת הגמרא: אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק, באמת אף פשטות הפסוק אינה ממעטת נערה שהתארסה והתגרשה, דִּכְרֵי בֵּיהּ – יש לקרוא את הפסוק כאילו נאמר בו 'אֲשֶׁר לֹא אֹרָסָה', כלומר שבשעה שנאנסה לא היתה ארוסה, שאילו היתה ארוסה אין לה קנס. אבל אם התארסה והתגרשה, יש לה קנס.

תמהה הגמרא על התירוץ: אֲרוּסָה, הרי בַּת סְקִילָה הִיא – הבא עליה חייב סקילה, ופשוט שאינו חייב קנס, וכמבואר במשנה לעיל (לו:) שאין אדם מת ומשלם, ומדוע הוצרך הפסוק למעטה מחיוב קנס. מתרצת הגמרא: לולא פסוק זה סַלְקָא דַּעְתָּךְ אֲמִינָא – היית מעלה בדעתך לומר, הוֹאִיל וְחִידּוּשׁ הוּא שֶׁחִידְּשָׁה תּוֹרָה בְּקִנְסָם – עצם חיוב קנס הוא חידוש, לכן אַף עַל גַּב דְּמִיקְטִיל מְשַׁלֵּם – אף שהוא חייב מיתה, עליו לשלם קנס, לכן כתבה תורה 'אשר לא ארשה', שנדרוש זאת באילו נאמר 'אשר לא ארוסה', ללמד שאם היתה מאורסת בשעת האונס והתחייב מיתה, אינו משלם קנס.

שואלת הגמרא: וְלִרְבָּה, דְּאָמַר חִידּוּשׁ הוּא שֶׁחִידְּשָׁה תּוֹרָה בְּקִנְסָם, ולכן אַף עַל גַּב דְּמִיקְטִיל, מְשַׁלֵּם, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר – כיצד יפרש את דעת רבי עקיבא שבברייתא, הלא אינו יכול לומר שהפסוק 'אשר לא ארשה' בא למעט ארוסה מקנס, שהרי לדבריו אדם מת ומשלם קנס. משיבה הגמרא: אכן, על כרחך רבה סָבַר לָהּ כְּרַבִּי עֲקִיבָא דְּמַתְנִיתִין, שבא הפסוק 'אשר לא ארשה' ללמד שאם נתארסה ונתגרשה קנסה לעצמה.

* * *

הגמרא מביאה ברייתא בענין תשלום קנס ומעמידה אותו בנערה שנתארסה ונתגרשה: תָּנוּ רַבָּנָן, קְנָסָהּ של נערה שנאנסה, לְמִי הוא ניתן, לְאָבִיהָ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים, שהקנס לְעַצְמָהּ.

תמהה הגמרא: לְעַצְמָהּ, אַמַּאי – מדוע סוברים ה'יש אומרים' שקנסה לעצמה, והרי נאמר בפסוק בפירוש 'וְנָתַן הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִמָּהּ לַאֲבִי הַנַּעֲרָה חֲמִשִּׁים כָּסֶף'. מתרצת הגמרא: אָמַר רַב חִסְדָּא, הָכָא – בברייתא זו, בְּנַעֲרָה שֶׁנִּתְאָרְסָה וְנִתְגָּרְשָׁה עָסְקִינַן, וְקָמִיפַּלְגִי – ונחלקו התנאים שבברייתא בְּפֻלּוֹנְתָּא דְּרַבִּי עֲקִיבָא דְּתַנְיֵתִין וְרַבִּי עֲקִיבָא דְּבָרַיְיתָא, תנא קמא סובר כרבי עקיבא שבברייתא, שאף נערה שנתארסה ונתגרשה קנסה לאביה, והיש אומרים סוברים כרבי עקיבא במשנתינו, שקנסה לעצמה.

* * *

הגמרא דנה במי שאנס נערה, ומתה קודם שהעמידו האב בדין, האם עליו לשלם קנס: אָמַר אַבָּיֵי, בָּא עָלֶיהָ, וּמֵתָה – אדם שאנס נערה, ומתה קודם שהעמידו האב בדין לתבוע את הקנס, פָּטוּר האונס מתשלום הקנס, שֶׁנֶּאֱמַר (שם) 'וְנָתַן הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִמָּהּ לַאֲבִי הַנַּעֲרָה חֲמִשִּׁים כָּסֶף', ודורשים שרק 'לאבי הנערה' יש לשלם קנס וְלֹא לַאֲבִי מֵתָה.

הגמרא מביאה שיש שנסתפקו בדין זה. אומרת הגמרא: מִלְּתָא דְּפַשִּׁיטָא לֵיהּ לְאַבַּיֵי מְיַתְּבָא לֵיהּ לְרָבָא – דין זה שהיה פשוט לו לאביי, שאם מתה הנערה פטור האונס מקנס, נסתפק בו רבא, דְּבָעֵי רָבָא, מבואר במשנה להלן (מא:) שאם הנערה לא הספיקה לעמוד בדין בנערותה אלא אחר שבגרה, קנסה לעצמה, ויש להסתפק בדין נערה שנאנסה ומתה, ועבר הזמן שאם היתה חיה היתה נעשית בוגרת, ועתה תובע האב את הקנס מן האונס, האם יֵשׁ דין בָּגַר בְּקִבֵּר אוֹ שְׁאֵין בָּגַר בְּקִבֵּר – האם לאחר מיתתה אנו דנים אותה כאילו בגרה, או לא. והנפקא מינה מהספק, האם יֵשׁ בָּגַר בְּקִבֵּר והקנס ראוי להיות שלה, אך כיון שמתה דְּבְנָהּ חָוֵי – הוא שייך לבנה, היורש את נכסיה, ולא לאביה. אוֹ דִלְמָא, אֵין בָּגַר בְּקִבֵּר, אלא כיון שמתה בנערותה נשאר לה לעולם דין נערה, וְכיון שכך הקנס דְּאָבִיהָ חָוֵי.